

INFORMACIJA

III Sąjunginė baltų kalbotyros konferencija

1975 m. rugsėjo 25–27 d. Vilniaus V. Kapsuko universitete vyko III Sąjunginė baltų kalbotyros konferencija. Joje, be Tarybų Sąjungos (Vilniaus, Rygos, Šiaulių, Maskvos, Leningrado, Minsko, Rostovo prie Dono, Talino) kalbininkų, pranešimus skaitė nemažas būrys svečių iš užsienio (Jugoslavijos, Lenkijos, VDR, JAV, Norvegijos, Šveicarijos, VFR).

Konferencijai buvo pateikta ir tezių rinkinyje referuota¹ 65 pranešimai, perskaityta 55. Darbas vyko dviejuose plenariniuose posėdžiuose ir trijose sekcijose.

Konferenciją įžanginiu žodžiu atidarė organizacinio komiteto pirmininkas universiteto rektorius prof. dr. J. Kubilius. Jo pasiūlymu dalyviai tylos minute pagerbė Jono Kazlausko, Jano Otrębskio, Dainos Zemzarės ir kitų neseniai mirusių baltistų atminimą.

Pirmajame plenariniame posėdyje (pirmininkavo prof. dr. V. Mažiulis) buvo perskaityti šie pranešimai:

K. Korsakas (Vilnius) – „Baltistika: darbai ir perspektyvos“²;

W. Schmalstieg (Pensilvanijos vals-

tijos universitetas, JAV) – „Prūsų kalbos faktų autentiškumo problema (o kamieno gen. sg. galūnė -as)“;

W. Schmidas (Getingenas, VFR) – „Baltisch und Indogermanisch: die baltischen Sprachen als Zentrum der Indogermania“;

R. Eckertas (Leipcigas, VDR) – „Grammatik und Lexik (Zum lexikalischen Bestand der Deklinationstypen in der Geschichte des Litauischen)“.

Pirmojoje sekcijoje (vadovavo prof. dr. V. Mažiulis) perskaityta 15 pranešimų, kuriuos parengė F. Bezlajus (Liubliana, Jugoslavija), A. Breidakas (Ryga), D. Brozovičius (Zadaras, Jugoslavija), V. Joffė (Rostovas prie Dono), S. Karaliūnas (Vilnius), T. Mathiasenas (Oslos, Norvegija), V. Martynovas (Minskas), V. Mažiulis (Vilnius), L. Palmaitis (Vilnius), V. Rimša (Vilnius), A. Rosinas (Vilnius), M. Sivickienė (Vilnius), L. Vaba (Talinas), A. Vanagas (Vilnius), V. Žuravliovas su K. Kedaičiu (Maskva). Iš jų ypač reikšmingais laikytini šie pranešimai: F. Bezlajus – „Новейшие наблюдения над отношениями между словенской и балтийской лексикой“; A. Breidakas – „Относительно языковых связей латгалов и прибалтийских финнов“; D. Brozovičius – „Typologische Ähnlichkeiten und Unterschiede in den phonologischen Systemen der baltischen und slavischen Sprachen“; V. Martynovas – „Балтославянский инновационный процесс в области именного словообразования“; A. Rosinas – „Baltų kalbų parodomųjų įvardžių

¹ III Sąjunginė baltų kalbotyros konferencija, 1975 m. rugsėjo 25–27 d. Pranešimų tezės, Vilnius, 1975, 164 p.; III Sąjunginės baltų kalbotyros konferencijos programa, 1975 m. rugsėjo 25–27, Vilnius, 1975, 16 p.

² Pranešimo pagrindu parengtas straipsnis yra paskelbtas „Literatūros ir meno“ laikraštyje (1975 m. spalio 18 d.).

funkcijų ir reikšmių klausimu“; A. Vanagas – „Dėl kai kurių senųjų lietuvių hidronimų“; V. Žuravliovas ir K. Kedaitis – „Балтославянская динамика падежных оппозиций“.

Antrojoje sekcijoje (vadovavo prof. dr. Z. Zinkevičius) perskaityta 13 pranešimų. Juos parengė A. Achero (Ryga), R. Bertulis (Ryga), O. Bušas (Ryga), V. Čekmanas (Minskas), M. Graudinia (Ryga), J. Laučiūtė (Leningradas), B. Laumanė (Ryga), J. Locheris (Nešatelis ir Bernas, Šveicarija), J. Otkupščikovas (Leningradas), J. Rangė (Miunchenas, VFR), S. Steponavičienė (Vilnius), T. Zdancewiczius (Poznanė, Lenkija), Z. Zinkevičius (Vilnius). Atskirai minėtini šie pranešimai: R. Bertulis – „Giminiškų kalbų leksikos genetinė, derivacinė ir semantinė diferenciacija“; V. Čekmanas – „Балтийское и славянское *galva“; J. Laučiūtė – „Славизмы в литовском языке“; J. Locheris „Daukanto „Darbu“ (1822 m.) teksto formavimosi klausimai (žodžių *giminė* ir *tauta* semantinio lauko analizė)“; J. Otkupščikovas – „Из балтийской демонологии (лит., лтш. *ragana* 'ведьма')“; T. Zdancewiczius – „Litewskie nazwy terenowe z formami przymiotników złożonych oraz z derywatami odprzymiotnikowymi na Suwalszczyźnie“; Z. Zinkevičius – „Tėvavardinė asmenvardžių sistema Lietuvoje“.

Trečiojoje sekcijoje (vadovavo prof. dr. M. Rudzytė) pranešimus skaitė 18 kalbininkų: V. Ambrazas (Vilnius), A. Blinkena (Ryga), T. Bulygina (Maskva), E. Geniušienė (Vilnius), A. Girdenis (Vilnius), V. Grinaveckis (Vilnius), R. Gryslė (Ryga), M. Hasiukas (Poznanė, Lenkija), K. Karklinis (Ryga), J. Mackevič su J. Romanovič, J. Čeberuk (Minskas) ir E. Grinaveckienė (Vilnius), D. Nytinia (Ryga), A. Pakerys (Vilnius), J. Rozenbergas (Ryga), M. Rudzytė (Ryga), W. Smoczyńskis (Krokuva, Lenkija), J. Valdmanis (Ryga), A. Valeckienė (Vilnius) ir K. Župerka (Šiauliai). Iš jų pranešimų derėtų atskirai paminėti šiuos: V. Ambrazas – „Lietuvių kalbos

nominativus cum participio raidos bruožai“; A. Blinkena – „Изменения эквивалентных атрибутивных детерминантов в латышском языке“; T. Bulygina – „К определению „производной информации“ в описании литовского языка“; E. Geniušienė – „Konversiniai sangražiniai veiksmoždziai“; A. Pakerys – „Lietuvių bendrinės kalbos ilgųjų ir trumpųjų balsių opozicijos fonetinis pagrindas“; M. Rudzytė – „Par dažām vokālisma pārmaiņām latviešu pirmvalodā“; W. Smoczyńskis – „Some Problems of Lithuanian Phonology“. Be to, turiningą J. Levino (Los Andželas, JAV) pranešimą „Old Prussian Graphology: the Enchiridion“ vietoj negalėjusio atvykti autoriaus perskaitė W. Schmalstieg.

Baigiamajame plenariniame posėdyje (pirmininkavo prof. dr. V. Mažiulis) išklausti šie pranešimai:

Viač. Ivanovas (Maskva) – „К проблеме происхождения некоторых балтийских названий металлов“;

L. Bednarczukas (Krokuva, Lenkija) – „Ethnolinguistic Situation in the Prehistorical North-East Europe“;

J. Stepanovas (Maskva) – „Об исторической зависимости между балтийской категорией переходности – непереходности и славянской категорией глагольных видов“.

Be to, konferencijai tezes atsiuntė, bet, deja, į ją atvykti negalėjo A. Nepokupnas (Kijevas), V. Toporovas (Maskva), O. Trubačiovas (Maskva), L. Postis (Helsinki, Suomija), A. Vracius (Jasai, Rumunija) ir kiti žymūs kalbininkai. Nespėjęs perskaityti pranešimo, turėjo išvažiuoti V. Falkenhahnas (Berlynas, VDR).

Kaip pažymėjo organizacinio komiteto vicepirmininkas prof. dr. V. Mažiulis, uždarėdamas konferenciją, tiek pranešimų skaičiumi, tiek juose keliamų problemų aktualumu bei jų sprendimo brandumu, tiek plačiu tarptautiniu užmoju trečioji konferencija žymiai pranoko ankstesnes. Visi pranešimai bus paskelbti „Baltisticoje“ arba specialiamе jos priede.

Ketvirtąją konferenciją numatoma surengti po kelerių metų Rygoje, dalyvaujant ne tik lingvistams, bet ir archeologams, etnografams, folkloristams. Po to svečių vardu kalbėję dr.

A. Blinkena ir prof. dr. J. Stepanovas padėkojo už gerą konferencijos organizavimą ir turiningą laisvalaikį.

A. Girdenis, V. Žulys

PRANAS SKARDŽIUS

Pranas Skardžius gimė 1899 m. kovo 26 d. Subačiuje, valstiečio šeimoje. Baigęs Panevėžio gimnaziją, 1923 m. įstojo į Kauno universitetą, kur studijavo iki 1925 m. lietuvių ir lyginamąją kalbotyrą, o vėliau 1925–1929 m. studijas tęsė Leipcige, tobulindamasis baltistikos, slavistikos ir filosofijos srityse. Kaune klausė K. Būgos ir J. Jablonskio, Leipcige – J. Gerulio, R. Trautmano ir kitų žymių profesorių paskaitų. Studijuodamas su Jablonskiu taisė studentų darbus, dirbo terminologijos ir rašybos komisijose. 1929 m. už disertaciją „Die slavischen Lehnwörter im Altlitauischen“ (pirmoji dalis išspausdinta TiŽ VII t.) gavo filosofijos daktaro laipsnį.

1929–1939 Pr. Skardžius dirbo Kauno universitete docentu, 1939–1943 m. Vilniaus universitete profesoriumi. 1933 m. parašė habilitacinį darbą „Daukšos akcentologija“ (išleistas 1935 m.). 1930–1939 m. redagavo tęstinį kalbotyros leidinį „Archivum philologicum“ (8 tomai), 1930 m. bendrinės kalbos žurnalą „Kalba“ (3 numeriai).

Pr. Skardžius intensyviai tyrinėjo įvairias lietuvių diachroninės lingvistikos problemas. Buvo numatęs parašyti kelis stambius mokslinės (istorinės) lietuvių gramatikos veikalus. Tačiau sutrukdė prasidėjęs II pasaulinis karas. Pasirodė (paskubomis išleista) tik „Lietuvių kalbos žodžių daryba“ (1943 m.). Kiti darbai tebuvo pradėti. Karo audros nublokštas į Vakarus, toli nuo pagrindinių lietuvių kalbos tyrinėjimo šaltinių, tų darbų nebegalėjo tęsti.

1944–1946 m. Pr. Skardžius gyveno Getingene (Göttingen), 1946–1949 m. dėstė Tiubingeno (Tübingen) universitete Vokietij

joje. 1949 m. persikėlė į JAV, ligi 1955 pabaišgos gyveno Klivlende (Cleveland), kur baigė aukštąją bibliotekininkystės mokyklą. Nuo 1956 m. dirbo Vašingtone, Kongreso bibliotekoje. Išėjęs į pensiją, 1973 m. persikėlė į Hot Springs miestelį Arkanzaso valstijoje, kur išgyveno iki mirties (1975.XII.18).

Pr. Skardžius buvo labai produktyvus mokslininkas. Be nurodytų darbų, dar minėtinos jo knygos „Bendrinės lietuvių kalbos kirčiavimas“ (Kaunas, 1936 m.), „Lietuvių kalbos kirčiavimas“ (Čikaga, 1968; ypač vertingos pastabos istorinei akcentologijai), „Anksnytesnė ir dabartinė lietuvių bendrinės kalbos vartosena“ (Čikaga, 1971), „Lietuviškieji tarpautinių svetimybių atitikmenys“ (Čikaga, 1973)“. Daug reikšmingų jo studijų paskelbta įvairiuose lingvistiniuose leidiniuose. Čia bus paminėta tik viena kita iš jų.

Istorinei lietuvių kalbos gramatikai vertingi jo straipsniai: „Analoginė balsių kaita“ (APh, V), „Dėl pusdalyvių raidos“ (t. p., VI), „Dėl balsių asimiliacijos“ (t. p., VII), „Alte Wurzelnomina im Litauischen“ (KZ, LXII), „Zur Entstehung des *ē*-Ausganges im Litauischen (ZfslPh, 1954), „Zum Wandel *ai*, *ei* in *ie* im Litauischen (t. p., 1958) ir kt.

Daug reikšmingų darbų skyrė lietuvių leksikos bei žodžių darybos tyrinėjimui. Paminėtini straipsniai: „Mėnesių pavadinimai lietuvių kalboje“ (APh, I), „Lietuvių latvių kalbos žodyno dalykai“ (t. p., III), „Etimologinės mažmenos“ (t. p., V). Nemaža dirbo, betyrinėdamas lietuvių kalbos skolinius, ypač slavizmus ir slavams paskolintus žodžius, pvz., straipsniai: „Russ. *vitina* und lit. *vytinė*“ (ZfslPh, 1957), „Russisch-weißrussisches *дьяк-*